

**DINIY RADIKALIZM VA UNGA QARSHI KURASH: ZAMONAVIY
XAVFLAR VA GLOBAL TA'SIRLAR**

Khudoyberdiyev Rashid Zokir o'g'li

Toshkent davlat tibbiyot universiteti. O'qituvchi

e-mail: xudoyberdiyevrashid077@gmail.com +99888-033-24-94

Talaba: Xolmōminova Dildora Bobomurod qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

e-mail: bobomuroddavurov2@gmail.com +99899-236-27-12

Annotatsiya. Ushbu maqolada diniy radikalizm va ekstremizmning zamonaviy ko'rinishlari, ularning ijtimoiy, siyosiy, psixologik hamda axborot xavflari chuqur tahlil qilinadi. Diniy radikalizmning shakllanish sabablari, uning global miqyosdagi ta'siri, shuningdek unga qarshi kurashda O'zbekiston tajribasi va xalqaro amaliyotning o'rni keng yoritiladi.

Kalit so'zlar: diniy radikalizm, ekstremizm, terrorizm, axborot xavfsizligi, bag'rikenglik, yoshlar, global xavf, ma'naviyat, profilaktika

Bugungi globallashuv davrida diniy radikalizm insoniyat xavfsizligiga jiddiy tahdid solayotgan dolzarb ijtimoiy-siyosiy hodisalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Radikalizm mohiyatan diniy g'oyalarning noto'g'ri talqin qilinishi, ularni siyosiy yoki mafkuraviy maqsadlarda suiiste'mol qilish bilan bog'liq. Zamonaviy dunyoda bu hodisa nafaqat ayrim mamlakatlarning ichki barqarorligiga, balki butun mintaqaviy va global xavfsizlikka ham tahdid solmoqda. Mazkur maqolada diniy radikalizmning sabablari, tarixiy ildizlari, zamonaviy ko'rinishlari, ijtimoiy va psixologik omillari hamda unga qarshi kurash strategiyalari ilmiy tahlil qilinadi.

Diniy radikalizm tarixan insoniyat jamiyatida mafkuraviy qarama-qarshiliklar, siyosiy kurashlar va ijtimoiy adolatsizlik natijasida paydo bo'lgan. O'rta asrlarda turli diniy oqimlar o'rtasidagi nizolar, xususan, xristian dunyosida "inqvizitsiya" siyosati, islom olamida esa turli mazhabiy tafovutlar radikalizmning

dastlabki ko‘rinishlarini yuzaga keltirgan. XX asrning ikkinchi yarmida esa mustamlakachilik davridan keyingi siyosiy beqarorlik, iqtisodiy tanazzul va tashqi g‘oyaviy ta’sirlar diniy radikalizmning yangi bosqichini boshlab berdi. Ba’zi olimlarning fikricha, zamonaviy radikalizmning ildizlari aynan mustamlakachilik davrida boshlangan madaniy bosim va adolatsizliklar bilan bog‘liq bo‘lib, bu jarayon ayrim millatlarning o‘z diniy qadriyatlarini himoya qilish niqobi ostida keskin shakllanishiga sabab bo‘lgan.

Diniy radikalizm ko‘p omilli hodisa bo‘lib, uning shakllanishida ijtimoiy tengsizlik, iqtisodiy qiyinchiliklar, ishsizlik, ta’limning past darajasi, adolatsizlik, ma’naviy bo’shliq kabi omillar yetakchi rol o‘ynaydi. Psixologik jihatdan esa, radikalizm odatda shaxsiy norozilik, o‘zini jamiyatda qadrsiz his qilish, ijtimoiy izolyatsiya va ma’naviy bo’shliq natijasida yuzaga keladi. Radikal guruhlar aynan shu holatlardan foydalangan holda yoshlarni o‘z safiga jalb etadi. Ular psixologik manipulyatsiya, diniy shiorlar, va’dalar, hatto moddiy yordam vositalari orqali yoshlarni o‘z mafkuralariga ishontiradi. Shu boisdan, radikalizmga qarshi kurashda faqat huquqiy chora emas, balki psixologik va ma’naviy profilaktika muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy axborot asrida diniy radikalizmning eng faol targ‘ibot maydoni bu internet va ijtimoiy tarmoqlardir. Virtual makonda radikal guruhlar o‘z g‘oyalarini ommalashtirish, yoshlarni manipulyatsiya qilish, diniy shiorlar ostida noto‘g‘ri ma’lumotlar tarqatish orqali faoliyat yuritmoqda. Ko‘plab yoshlar diniy bilimni chuqur o‘rganmasdan, internetdagi soxta manbalardan foydalanib, noto‘g‘ri tasavvurlarga ega bo‘lishmoqda. Shuning uchun, axborot xavfsizligini ta’minlash, ijtimoiy tarmoqlarda sog‘lom diniy-ma’rifiy kontent yaratish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir. O‘zbekiston hukumati tomonidan ham “Axborot xavfsizligi konsepsiyasi” doirasida bu masalaga alohida e’tibor qaratilgan. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, diniy sohada barqarorlikni ta’minlash, radikal g‘oyalarning kirib kelishining oldini olish, bag‘rikenglikni mustahkamlash yo‘lida tizimli ishlarni amalga oshirmoqda. Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan

“Ma’naviy immunitetni kuchaytirish” konsepsiyasi yoshlar ongini himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonun diniy faoliyatni tartibga solishda muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, Islom sivilizatsiyasi markazi va Oliy diniy ta’lim muassasalari orqali diniy bilimlarni to‘g‘ri manbalarga asoslangan holda yetkazish ishlari yo‘lga qo‘yilgan.

Diniy radikalizmga qarshi kurashda xalqaro hamkorlik alohida o‘rin tutadi. O‘zbekiston BMT, YXHT, OIC kabi xalqaro tashkilotlar bilan birgalikda diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi ko‘plab dasturlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, OICning “Extremizmga qarshi strategiyasi” yoshlarning diniy ongini rivojlantirish, ta’lim tizimida diniy savodxonlikni oshirish va radikalizmga qarshi targ‘ibotni kuchaytirishni o‘z ichiga oladi. Bundan tashqari, Markaziy Osiyo mamlakatlari o‘rtasidagi hamkorlik ham diniy barqarorlikni saqlashda muhim rol o‘ynamoqda. Radikalizmga qarshi kurashning eng samarali yo‘li bu — ta’lim va ma’naviyatni kuchaytirishdir. Ta’lim tizimida diniy savodxonlikni oshirish, yoshlarni tanqidiy fikrlashga o‘rgatish, milliy g‘urur va insonparvarlik qadriyatlarini singdirish radikalizmga qarshi eng kuchli qalqon hisoblanadi. Ma’naviy-ma’rifiy ishlar orqali yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni bag‘rikenglik va totuvlik ruhida tarbiyalash zarur.

Xulosa qilib aytganda, diniy radikalizmga qarshi kurash ko‘p qirrali va murakkab jarayon bo‘lib, siyosiy, iqtisodiy, ma’naviy, psixologik hamda axborot omillarini o‘z ichiga oladi. Jamiyatda adolat, tenglik, bag‘rikenglik va diniy erkinlik muhitini yaratish orqali radikalizmning ildizlarini yo‘qotish mumkin. Har bir fuqaro, ayniqsa yoshlar, tinchlik, totuvlik va insonparvarlik qadriyatlarini hayotining ajralmas qismi sifatida qabul qilishi zarur. Shunda diniy radikalizm va ekstremizmga qarshi kurashda ijtimoiy immunitet kuchayadi va mamlakat barqaror taraqqiyot sari intiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

2. Baqoyev, A. Diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashning ijtimoiy asoslari. Toshkent, 2019.
3. UN Global Counter-Terrorism Strategy. United Nations, 2006.
4. Esposito, John L. The Future of Islam. Oxford University Press, 2010.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 15-iyundagi PQ-3080-son qarori.
6. OIC (Organization of Islamic Cooperation). Strategies to Counter Extremism. Jidda, 2020.
7. G‘aniyev, R. Diniy bag‘rikenglik va millatlararo totuvlik. Toshkent, 2021.
8. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent, 2021.